

Hvor laa Saksess Hyllemindehavn?

Af Læge Niels Møller, Slagelse.

Intetsteds i sin »Danesaga« nævner Sakse Aarstal, men vi vi befinder os antagelig i Aaret 1167, naar han fortæller følgende (Jørgen Olriks Oversættelse):

Kongen (d. e. Valdemar den Store) drog nu til Skaane, hvor han kort efter fik en falsk Tidende om, at Sakserne var i Landet. Han satte sig da selv i Spidsen for de Skaaninger, der tjente til Hest, udbød en Flaade af Sælland og foer saa til Slagløse (d. e. Slagelse), hvorfra han sendte Bud til Hylleminde efter Absalon for at raadslaa mangt og meget med ham om, hvad de skulde gøre. Blandt andet tilstod han ogsaa, at han havde gjort sig til Nar ved at fæste Lid til det falske Rygte, og sendte atter Ledingen hjem, som han havde udbudt for den usande Tidendes Skyld.

Nu havde Absalon i Følge med sig en Islænding ved Navn Arnold, der ofte med sjælden Kunst kunde spaa, hvad der skulde times ham selv eller hans Venner, hvad enten det nu kom af særligt Skarpsyn eller af sindrig Evne til at gætte ret. Desuden havde han lige saa stor Indsigt i Oldtiden, som han var viis paa i Fremtiden, og var snild til at fortælle Frasagn. Han var for Morskabs Skyld fulgt med Absalon paa dette Tog og havde forudsagt ham, at han om lidt vilde komme i Lag med Vikinger; »men især undres jeg over«, sagde han, »hvor det kan være at jeg ikke selv kommer med i Kampen, da det dog er mit faste Forsæt at følge dig ufravigeligt.« — Kongen fik nu Lyst til at høre ham for-

Niels Møller

tælle om gamle Dage og bad ham derfor blive, da Absalon tog Afsked; men han bad sig atter fri og afstod ikke fra sin Bøn, før Kongen lovede at sørge for at sende ham af Sted efter Absalon ved Daggry.

Absalon havde seks Skibe i Følge; men tre af dem var sejlet dybere ind i Vigen for at hente Brænde, og dér var de saa med ét blevet overrasket af Ebben og stak nu fast i Mudderet, medens Absalon med de tre andre laa ude ved Fjordens Munding. Ret som nu Absalon og hans Skriver var ved Ottesangen, hørte han et Bulder langt borte og bad sin Klerk se efter, hvad det kunde være. Da denne saa meldte ham, at han saa ni Langskibe for sig, tvivlede Absalon ikke paa, at det var Vikinger, og kaldte med høj Røst Mandskabet op af Søvnene. De sprang skræmte op og gav sig end ikke Tid til at faa Klæder paa Kroppen, men greb bare til Vaaben. Han bød dem nu skyndsomt ro ud mod Fjenden, der var lige inde paa Livet af dem, hvad der var let at mærke af de mange Flintestene, der ramte dem. For ikke at spilde Tid lod han dem endog kappe Ankertovene og ro frem med det samme. Men Venderne troede, at vore Folk var lette at skræmme; de tænkte, at de kunde lamme deres Mod ved Skrig og Skraal, og de opløftede derfor et mægtigt Vræl med Gny og Bulder. Men snart mærkede de, at det var spildt Umage, og flyede fra hverandre; og dér blev ét af deres Skibe taget med hele dets Mandskab. End ikke i Bjørneved fandt Flygtningene sig et Skjul; thi Bønderne sørgede for at afsøge den nøje.

Hvor kan den Havn nu have ligget, hvor disse Begivenheder fandt Sted?

Jørgen Olrik mener, at det »utvivlsomt er Udløbet af Korsør Nor, hvis gamle Navn har været Høls«. Gunnar Knudsen, der har skrevet en meget interessant og udtømmende

Hvor laa Saksess Hyllemindehavn?

mende Artikel: »Vaarby Aa« i »Aarvog for historisk Samfund for Sorø Amt, 1914«, mener, det drejer sig om Bisserrup Havn, men anfører, at Historikeren Langebek paa sit Sjællandskort i *Scriptores rerum Danicarum VII* anbringer Hylleminde-Havnen i Vaarbyaaens Udløb, »men det faar staa for hans egen Regning«.

Nu er det ganske sikkert — jeg henviser her til Gunnar Knudsens ovennævnte ganske udmærkede Artikel — at der i Middelalderen har ligget en — efter alt at dømme — vel-egnet Havn, Skibsholm Havn, i Vaarbyaaens Udløb, og der er ingen Grund til at antage, at de Betingelser, der i Middelalderen har skabt denne Havn, ikke allerede har været til Stede nogle hundrede Aar før. Egnen ser i vore Dage helt anderledes ud, end den har gjort den Gang; det nuværende Udløb af Vaarby Aa er frembragt ved Kunst i Slutningen af forrige Aarhundrede, før den Tid faldt Aaen ud i Storebælt noget sydligere gennem Sortensvælg; og den Gang fandtes der — hvor der nu er Marker — et stort Nor, Tjæreby Nor, der strakte sig ned til Tjæreby; og før »Mølle-dæmningen« blev lagt tværs over Vaarbyaa-Dalen ved dens Udløb, har her ogsaa været et Nor, der gik helt op til Trælleborg, men næppe har været til at besejle af større Skibe.

Vaarby Aa har derfor haft et bugtet Udløb i Storebælt med en Del Holme i Munden, og har rimeligvis kun været dyb i sin Munding, hvorfor Havnen ogsaa angives at have været her; Tjæreby Nor har sikkert kun haft lav Vandstand og ikke været meget sejlbar.

Naar man nu betragter Saksess ovennævnte Skildring, fremgaar det med Tydelighed, at Hylleminde-Havnen maa have ligget nær ved Slagelse, og hvad er mere naturligt, end at henlægge den til Vaarbyaaens Udløb.

Sakse kalder Stedet *Portus Hulyuminnensis*, hvad der oversat betyder Hylleminde-Havnen.

Niels Møller

Hvad vi nu kalder et Nor, hed paa gammelt Dansk et Høl, og Høl hedder i Genitiv Hylja; Minde er det gamle Ord for Udløb, og Hylleminde=Havnen betyder derfor Havnen ved Norets Udløb. Endnu hedder den Del af Kirkestillinge Sogn, der grænser til Vaarbyaaens Udløb, Hyllemarken.

Saa er der Skoven, som Sakse nævner; han kalder den ursina silva; ursina er et Tillægsord og betyder bjørneagtig, og silva er Navneordet Skov; det er oversat som Bjørneskoven, Bjørnekærskov og Bjørneved og lign. og har ikke været til at stedfæste. Mon der ikke her skulde foreligge en Afskrivningsfejl, fra før Værket blev trykt, og der oprindeligt har staaet osina silva, d. v. s. Skoven ved Aaens Udløb; Os betyder paa gammel Dansk Aaens Udløb og findes mange Bynavne (Randros = Randers f. Eks.), og der har antagelig her været en stor Skov, som mulig har heddet Os=Ved, idet Ved er det gamle Navn for Skov; der findes jo ogsaa en Oshøj herude. Denne Skov ved Aaens Udløb har Sakse saa kaldt osina silva, og en senere Afskriver, der ikke har forstaaet Betydningen af Ordet Os, har misforstaaet det og skrevet ursina silva.

En mærkelig og betagende Egn er det herude ved Vaarbyaaens Udløb; der er nu f. Eks. »Mølledæmningen«, der skal have været Basis for Pine Mølle. Denne lille Vandmølle — jeg henviser igen til Gunnar Knudsens Artikel — var kun en Græsmølle, som man kaldte det, en Mølle, der ligger stille om Sommeren til Fordel for Høsletten. Er det ikke lidt svært at tænke sig, at for at faa en saadan Mølle i Gang, har man maattet lave den mægtige Dæmning, der strækker sig tværs over hele Dalen; mon det ikke snarere skulde forholde sig saaledes, at Dæmningen har ligget der, og man saa senere har anbragt en lille Vandmølle i den; og mon ikke Vandsagnet om Møllens mærkelige og overnaturlige Forsvinden

Hvor laa Saksess Hyllemindehavn?

maa søges deri, at man foruden det lidet, som Møllen antagelig har kunnet kaste af sig, har søgt Vinding ved Smugleri og Drikkeri, og at det er Rygtet og Overleveringen herom, der har skabt Sagnet.

Men hvorfra stammer saa »Mølledæmningen«? Her vil man naturligt tænke paa Trælleborg og opfatte den som et Led i Befæstningen enten for at spærre Adgangen, eller vel snarere for at hæve Vandstanden ovenfor.

Og saa er der »Møllebanken«; om den hedder det, at det er en naturlig Grusbanke, men enhver, der vil sætte en Spade i Siden paa den, kan jo se, at den er reguleret og delvis opfyldt. Ogsaa den har sikkert spillet sin Rolle i Trælleborgs Historie.

Og saa er der det »bundløse« Pinehul; tæt herom har jeg set Masser af svære Sten anbragt paa en Maade, der ikke kan have været tilfældig, men mange af disse Sten er nu i de sidste Aar slaet i Stykker til Vejfyld.

Og nu endelig Trælleborg selv; der er fremsat saa mange Teorier, at jeg maaske ogsaa maa fremsætte en. Meget synes mig at tyde paa, at Trælleborg er anlagt af en søværts fra kommende fjendtlig Magt, der har sat sig fast her og bygget en Lejr med den Hensigt at forsvare sig mod en fra Land kommende Styrke. Lejren har vel kunnet rumme godt 1000 Krigere, og den har kun bestaaet i en Snes Aar, saa er den bleven brændt og ødelagt.

Nu er der jo netop et Afsnit af vor Historie fra den Tid, der saa udmærket kan passe ind her, nemlig den Tid, hvor Svend Estridsen maatte kæmpe mod Magnus den Gode og Harald Haarderaade om Danmark. Disse to sidste fandt hurtigt hinanden og havde altid Overmagten overfor Svend Estridsen, hvor tappert han end kæmpede. Svend blev kraftigt hjulpet af Hvideslægten; »Skjalm Hvide førte,« som Sakse siger det om Slaget i Nisaa, »fordum hele Sællands-

Niels Møller

farernes Hær,« og det er næppe tilfældigt, at det blev i Alsted Skov, at Magnus ved et Rideuheld mistede Livet i 1047, han har sikkert fra Trælleborg været paa Togt mod Fjenneslevlille. Her i Trælleborg har Harald Haarderaade haft sit faste Tilhold, og det er ham, der har kendt Kunsten at bygge Lejr paa den Maade, ikke for ingen Ting havde han i mange Aar været Chef for Væringerne i Miklagaard, der kæmpede langt omkring i Middelhavet og sikkert havde romersk Erfaring i at slaa Lejr.

Der er smukt herude paa »Møllebanken« en Sommerdag, og ejendommeligt betagende er her en Foraarsdag, naar meget Sne er smeltet og den tørre Dal igen er forvandlet til et Nor, hvis Vande naar helt op til Trælleborgs Volde; og medens man i Tanken søger at genskabe Egnen, som den den Gang har set ud, synes Formodningerne at faa fast Grund under sig; her i Vaarbyaaens Udløb var det sikkert, at Absalon laa med sine tre Skibe hin tidlige Morgen, medens hans andre Skibe sad paa Grund inde i Tjæreby Nor; og godt 100 Aar tidligere laa her Harald Haarderaades Skibe, medens han holdt Danmark besat, og den ridderlige Svend Estridsen kæmpede for, hvad han mente tilkom ham.

Det er derfor forstaaeligt, at det er en Epoke, som den herlige, kærnedanske Saksø ikke holder af at omtale, naar han taler om »Danernes Bedrifter«.